

Roger Torrent

Del vapor al núvol

Un relat per a la
reindustrialització
de Catalunya

000101100000
101010110
0110110100100
10100100111010
00010110110001
00010110110001
110110001101100
0001101100001010
1011010101101001
0110110100100
1010010011101
00010110110

Roger Torrent

Del vapor al núvol

Un relat per a la reindustrialització de Catalunya

Pòrtic

Primera edició: juny del 2023

© Roger Torrent Ramió, 2023

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

ISBN: 978-84-9809-544-9

DIPÒSIT LEGAL: B. 10.413-2023

Fotocomposició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraiem que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

TAULA

<i>La Carmen i el sentit de les nostres vides</i>	7
1. BASE PER ACCELERAR	15
El nostre món va començar el 1750	15
I tot ve d'una fassina	19
Burgesia, vi i malles per córrer	22
La Gran Acceleració	28
Contenidors, microxips i cables o el perquè som on som	30
2. EL FLUX I EL TERRITORI	47
L'embarcador del cel	47
Arquitectura oberta	50
La nova ruta de la seda: d'Àsia a Europa	57
10 de març de 2008	64
I el Drac roig sobrevola l'Àfrica	70
És la competència, què hi farem	76
Fabricar semiconductors	82
3. CAMINS DE TORNADA	95
Com es va de Brussel·les a Barcelona?	100
Relotges i sobirania	108

Relocalitzar	111
4. PLANETA, DADES I PROPÒSIT	125
De les xemeneies a les pantalles	125
Les matemàtiques del bàsquet.....	132
Les màquines es parlen	135
Creieu-me, això és una oportunitat	142
De la televisió de Macià i la internet de Mitterrand al Green Deal.....	150
Posar-hi direcció (tenir una missió).....	153
De les patates als molins de vent. El model danès i el Green Deal (l'oportunitat és verda)... ..	161
Fàbriques enmig d'arrossars (Taiwan i dirigir la innovació)	166
5. PERSONES I COMUNITAT	169
Equilibrador de societats	175
Sense innovació no hi ha indústria.....	187
Els robots ens prendran la feina?	191
Estudiar per quedar-nos allà mateix.....	205
La Formació.....	210
El talent o un viatge en avió a l'Holanda del segle XVII	214
6. I NOSALTRES? (HISTÒRIES DE PASTILLES, LLAVORS, RODES I HIDROGEN)	229
Saltar de les farmàcies a la biomedicina.....	232
El gust dels tomàquets	251
Les ciutats dels xips amb rodes	264
La química de l'hidrogen.....	275
7. TORNAR A L'ESCOLA (UN TANCAMENT)	285
<i>Bibliografia</i>	293

BASE PER ACCELERAR

El nostre món va començar el 1750

Skype va salvar el meu matrimoni. Bé, ben bé no és exactament així, però gairebé. Ja fa més de quinze anys, la que després seria la meva dona i la mare de les meves filles va viure durant una temporada a San José, la capital de Costa Rica. Si no arriba a ser per les videotrucades no sé si hauríem superat la distància. Un dia em va demanar que li organitzés una trucada familiar. Hi eren tots, també la seva àvia de noranta anys. La dona, quan va veure aparèixer la imatge de la neta, es va posar a plorar mig d'emoció mig d'incrèdilitat. S'aixecava de la cadira i mirava amb escepticisme la pantalla de l'ordinador com si intentés descobrir un truc. Ens rèiem d'ella perquè deia que allò era impossible. Per a nosaltres, però, l'impossible és la normalitat. En les dues darreres generacions s'ha generat més ciència i tecnologia que en les deu mil anteriors. Els anys passen cada vegada més de pressa. El que abans es mantenia constant d'avis a nets, ara canvia d'una setmana a l'altra.

L'any 1988, per informatitzar el negoci familiar, una sabateria, el meu pare va comprar un ordinador IBM Personal

System 2 d'1 MB de memòria RAM. La màquina introduïa la marca de les sabates, el número, el color, la forma i, finalment, assignava un codi a cada capsula per després poder analitzar les vendes i l'estoc. Era la nostra primera experiència amb la gestió informàtica de les dades. Va costar un milió de pessetes (l'equivalent a sis mil euros), una veritable fortuna! Només per dimensionar-ho: aquell any, el sou mínim interprofessional era d'uns 265 euros. Algú que cobrés això hauria hagut de destinar dos anys de sou a comprar-lo. L'smartphone que faig servir té una memòria de 256 GB de RAM i val uns 650 euros. És a dir, 260.000 MB més per cinc mil euros menys. El meu avi, quan va veure entrar per la porta aquell IBM, va remugar dient que no comprenia per què calia allò: total, es tracta de vendre sabates! El comentari no era gens estrany en ell, perquè practicava una espècie d'oposició passiva a la digitalització. Desconfiava tant de la tecnologia que repassava mentalment i llapis en mà les sumes de la calculadora. Un avi, per cert, que va viure fins a la quarta edat i va acabar els seus dies malalt de demència. Venia de pagès i no va sortir mai del país. Els seus nets es fien tant de la calculadora que gairebé no recorden com es fan les divisions mentalment, agafen avions sovint i, si no es poden desplaçar, s'han acostumat a fer reunions a distància i a comprar per internet.

Si el meu avi hagués nascut cinquanta anys després, dubtaria de la fiabilitat de la calculadora? Si jo hagués arribat al món cinquanta anys abans hauria pogut mantenir una relació a deu mil quilòmetres de distància? La tecnologia i el canvi estan relacionats. Condicionen tots els aspectes de la nostra vida. I avui tot el nostre món és digital i global. No s'entendria d'una altra manera. Tot va molt ràpid i es produeix arreu. Les transformacions tecnològiques canvien la

nostra existència, fan que puguem viure més anys, han portat la globalització uns quants passos més enllà, fins i tot han acabat afectant el clima. I tot això són alteracions gegantines que repercuteixen en l'entorn, les nostres relacions i les feines que estàvem acostumats a fer.

Tanmateix, sento dir a tots aquells que es pensen que la seva és la generació més especial de totes perquè és l'única que ha viscut un moment de canvis que no és així. Els que es pensen que els seus temps estan marcats per una fatalitat astral insòlita, que vivim alguna cosa semblant a la fi de la història, que no s'ho agafin tan a pit perquè no som tan originals. La veritat és que, en essència, res del que ha passat les últimes dècades és estrictament nou. En certa manera, ja s'havia produït abans. El que és inaudit és la profunditat, la velocitat i la interconnectivitat amb què es dona. El que és diferent, doncs, és la intensitat i l'abast. No dic que les alteracions que ens toca viure a nosaltres siguin iguals que cap de les anteriors, perquè no és així. Mai s'havien donat. El que vull dir és que altres abans van viure moments de dubte que els van obligar primer a assumir-ho i després a reaccionar. A repensar-se. El que passa és que ara tot va més de pressa i es produeix de cop. Fins al punt que, moltes vegades, ens sembla que el ritme i les dimensions dels canvis són inabastables. Però, en realitat, altres ja hi han passat abans, per aquí. De fet, el que vivim va començar fa uns quants segles. Per això em sembla interessant anar enrere. Per explicar-nos millor d'on ve l'actual model de creixement. Per entendre millor per què som on som avui. El nostre món va començar el 1750.

Per què el 1750? Fem un repàs ràpid. Que ens hi ajudi un tal John Maynard Keynes. L'any 1930, Keynes va pronunciar una cèlebre conferència a la Residència d'Estudiants de Ma-

drid. Només feia un any del crac del 29 i la recessió s'estenia irremeiablement per tot Europa. Malgrat els núvols foscos a l'horitzó, Keynes era optimista respecte al futur perquè creia fermament en el paper de la tecnologia com a detonant de quotes més altes de benestar. Venia a dir que si el món havia aconseguit fer un procés evolutiu com el que havia portat a la prosperitat de què havien gaudit fins llavors, també ho faria en endavant. De fet, encara més. I per demostrar-ho, marcava el punt d'inflexió de la humanitat al segle XVIII: «Des dels temps més remots dels quals tenim testimonis, uns dos mil anys abans de Crist, fins a inicis del segle XVIII, no va haver-hi grans canvis en els estàndards de vida del ciutadà mitjà que vivia als espais civilitzats de la Terra [...] cap canvi progressiu ni violent. Aquest progrés lent, o manca de progrés, es devia a dues raons: a la remarcable absència d'avenços tècnics importants i a la inexistència d'acumulació de capital». Però aleshores, a mitjans d'aquell segle, deia l'economista anglès, es produeix un moment de canvi i «s'inicia l'era de la ciència i dels descobriments tècnics». Comencen a passar les coses que no s'havien produït fins aleshores i que han transformat la nostra vida. La combinació de les innovacions tecnològiques, els avenços científics i les revolucions polítiques que es donen a partir de la segona meitat del segle XVIII és la que posa la primera pedra del creixement posterior i que, finalment, configura el nostre present.

A Europa, el segle XVIII és l'època de Voltaire, Rousseau, Montesquieu i el marquès de Sade. És l'anomenat segle de les llums. La centúria del moviment de la Il·lustració, que reivindica la raó i la ciència com a vies de progrés. Són els anys de Descartes, Locke i Newton. Els de la creació d'un republicanisme que defensa la llibertat, la igualtat i la fraternitat. És un segle en el qual, al mateix temps que els filòsofs i il·lustrats

fan la seva feina —és a dir, filosofar i il·lustrar—, els avenços en l'agricultura i la ramaderia milloren l'alimentació i la salut. D'altra banda, els canvis introduïts en el camp de la medicina i la higiene redueixen la mortalitat prematura.

I, sobretot, passa una altra cosa: apareix la màquina de vapor de James Watt. I a partir d'aquí canvia per sempre el mode de producció. Neix el que els economistes, els historiadors i els meus professors de secundària en diran la revolució industrial. Fins a aquell moment, el món es dedicava fonamentalment a l'agricultura i a la manufactura. L'economia estava estancada, o si creixia ho feia en termes molt i molt reduïts. Segons dos acadèmics com Joseph Stiglitz i Bruce Greenwald, fins llavors el nivell de vida augmentava de forma imperceptible. Però el vapor permet que allò que es feia de manera artesanal, disgregada i individualitzada es passi a fer en sèrie. Des del 1750 el món acull un nou paradigma i passem de créixer el 0 a l'1 % anual. Pot semblar poc, però és determinant. Tots aquests canvis contextuais i el creixement econòmic provoquen una explosió demogràfica que fa que el continent europeu passi de 120 milions d'habitants cap al 1700 a 180 a finals de segle. És a dir, un 50 % més, mentre que durant el segle anterior (a partir del 1600) va créixer un 25 %. O sigui, la meitat. El total de població augmenta i, a més, es concentra. Es consolida l'entorn més propici per al nou model productiu: les ciutats.

I tot ve d'una fassina

Catalunya, que mira al nord, es beneficia d'aquest creixement. Perquè al nostre voltant hi ha més massa crítica, i per tant més mercat potencial per a unes manufactures que ja

començaven a vendre a fora. En aquell moment es comercialitzava sobretot amb vins i licors fets aquí, que cada vegada tenien més acceptació arreu. Hi ha un comerç internacional d'aquests alcohols i els productors catalans en participen. Ara bé, les guerres centreeuropees que tenen lloc durant la segona meitat del segle i que afecten altres centres productors provoquen, de retruc, un salt endavant. Com que aquells conflictes impacten en l'elaboració i les rutes comercials, la gent dels països afectats s'ha d'espavilar d'alguna altra manera. I per això giren el cap en direcció a altres territoris i fixen la mirada aquí. Com descriu perfectament l'historiador Jordi Nadal, alguns inversors estrangers —sobretot anglesos i holandesos— decideixen establir la seva producció en aquest territori i munten nous alambins (on es fa la destil·lació) en zones com el Penedès o el Baix Camp, especialment.

Els pagesos d'aquests llocs, com que veuen que als que han vingut de fora la cosa els funciona, acaben copiant aquestes iniciatives. Es multipliquen el cultiu de la vinya i els centres de producció. Hi ha una clara especialització per aprofitar el context internacional favorable. Gràcies a això, es ven aiguardent i vi català en massa per tot el continent. I va prou bé o, més ben dit, molt bé. L'aiguardent s'exporta, sobretot al nord d'Europa, i d'allà, al mateix temps, provenen altres productes i aliments. Aquelles importacions inclouen sobretot un producte: un tipus de roba de cotó, estampada a una sola cara i molt usada al continent. Les indies, en deien.

En la balança comercial, però, a banda dels béns materials també s'hi han d'afegir dues coses menys tangibles però encara més importants. D'una banda, es fan contactes, s'obren rutes, s'estableixen noves xarxes comercials que proporcio-

nen un avantatge competitiu quan després es voldrà comercialitzar amb altres productes. Es comença a formar part del mercat i els seus moviments. I, de l'altra, quan surten a fora els comerciants catalans són testimonis de les novetats tecnològiques i pautes de consum que després portaran a casa. El que passa en aquell moment és una cosa aparentment molt simple, però tremendament efectiva: es veu món. És a dir, es té contacte amb nous coneixements i això, és clar, obre un ventall de possibilitats immenses. En definitiva, o bé importada per aquells homes que viatgen o bé de la mà dels pioners vinguts de fora, el cas és que s'introdueix tecnologia al nostre país. I no qualsevol, sinó la més avançada del moment. Arriben aquí noves descobertes. S'implanten maneres de produir innovadores. Idees noves i disponibilitat de recursos, la roda del creixement. Perquè la venda de l'aiguardent comença a produir acumulacions de capital interessants. I aquests beneficis es dediquen al sector tèxtil. El procés funciona de la manera següent: de les fassines artesanes es passa a la producció a gran escala d'aiguardent, que genera uns guanys que es reinverteixen en la fabricació d'aquelles indies que tenen tanta sortida a les cases més modernes del continent. La ciutat de Reus, per exemple, que gràcies a les seves destil·leries havia esdevingut referent internacional del comerç d'aiguardent (la frase «Reus, París i Londres», que encara ara ressona al Baix Camp), reinverteix els guanys en teixits i tallers tèxtils. Sigui com sigui, d'una manera o altra, els comerciants catalans «coneixen les innovacions i les introduiran a Catalunya: primer teixits de llana més lleugers i atractius; després, els teixits de cotó», comenta Carles Sudrià, un altre historiador.

Aquest és l'esquema que explica el desenvolupament de la segona meitat del segle XVIII i, especialment, el que vindrà

després. La riquesa que genera el comerç amb l'exterior permet invertir en noves tecnologies, comprar matèries primeres i, finalment, obrir fàbriques. És així com, ja entrat el segle XIX, l'aiguardent i el vi, que continuen sent la nostra divisa, es canvien per cotó per fer les indianes que ja s'elaboren per tot el territori. Però els guanys de les vendes també s'usen per comprar màquines com les de Watt, que utilitzen el vapor per massificar-ne la producció i el carbó per fer-les funcionar. O sigui, els diners es fan servir per comprar els tres ingredients necessaris perquè aparegui la indústria. «Per crear una indústria, Catalunya ho havia d'importar tot: el cotó dels Estats Units, el carbó de Gal·les i la maquinària de diferents estats, com ara Anglaterra, França o Bèlgica», explica Francesc Cabana.

I és així com, contra tot pronòstic, Catalunya fa la revolució industrial: no tenim matèries primeres. No teníem ni carbó, ni ferro, ni cotó, però en canvi vam ser el principal nucli industrialitzat al sud del continent. No hem disposat ni disposem de grans recursos naturals, més enllà del talent humà i l'esperit curiós. En tot cas, la història és tossuda, i ja poden passar anys (i segles) que es continua demostrant que important que és l'obertura d'una societat, la capacitat d'internacionalitzar-se, per obtenir els coneixements suficients per fer el salt tecnològic endavant. Tanmateix, no serveix de res veure què fan a fora si no es fa amb la vista dirigida a un horitzó. És determinant l'esperit inquiet i, en certa manera, la necessitat.

Burgèsia, vi i malles per córrer

Una de les denominacions d'origen de vi catalanes més destacades és la d'Alella. Fonamentalment, s'estén per la co-

marca del Maresme però va més enllà. De fet, arriba almenys fins a Martorelles, als peus del Montseny. La veritat és que no en tenia ni idea fins que, fa uns quants anys, vaig tenir l'oportunitat de tastar algun dels vins que s'hi fan. Ho vaig fer al celler de Can Roda, un negoci familiar que s'ha muntat al voltant d'una masia gran i preciosa. L'edifici és el més semblant a una màquina del temps que he vist mai. El passat s'hi ha quedat paralitzat. La casa es manté igual que quan es va construir a finals del XIX. Visitar la cuina, el menjador, les habitacions... és com resseguir la vida d'una família burgesa d'aleshores. Concretament, la de la família Bonaplata, que en van ser els amos.

Josep Bonaplata va néixer quan el segle XVIII ja esgotava el calendari. Venia d'una família lligada al tèxtil. Era fill d'un fabricant d'aquelles indies que hem quedat que en aquell moment estaven tan de moda. Amb la mort del pare, però, qui es va quedar el negoci familiar va ser el germà gran i ell, que era el petit, va haver de marxar a fer fortuna. Tot un clàssic: el fill gran, l'hereu, i el més jove s'ha de buscar la vida, com diríem ara. Com en tants altres casos, en Bonaplata petit fa de la necessitat virtut. Conjuntament amb un altre soci, Joan Vilaregut, munta una fàbrica de teixits de cotó a Sallent, on ja fan servir el teler mecànic. Però no, Bonaplata no en tenia prou; volia modernitzar el procés encara més. Li expliquen que a Anglaterra, a la zona de Lancashire, estan aplicant el vapor com a força motriu a les fàbriques del sector. Se n'hi va i en porta la maquinària necessària per crear la primera fàbrica tèxtil del país. Suma socis a l'aventura i funda l'empresa Bonaplata, Rull, Vilaregut i Cia., que posa en marxa la primera factoria moderna a l'estat espanyol, al carrer Tallers de Barcelona. Això passa el 1831. En aquell moment, la cosa era tan exòtica, tan nova, tan única, que la fàbrica era cone-

guda simplement com «el vapor». Va ser la primera fàbrica i també va ser allà on va sorgir la consciència de classe i el primer moviment obrer del país que protestava per les dures condicions laborals. Arribava la nova era, amb totes les seves dimensions i contradiccions. En tot cas, l'empresa va donar prou perquè els Bonaplata comprassin, entre moltes altres coses, la masia de Can Roda i la reconstruïssin del tot el 1864. Ara, allà hi fan un bon vi. I la història diu que els vapors es van multiplicar.

Poc abans que en Bonaplata, i just en el mateix moment en què ho feia la Revolució Francesa, el 1789, naixia el matoroní Miquel Biada. Ell, com els seus companys de generació (Bonaplata i els *sans-culottes*), també s'ha d'espavilar. És un de tants catalans que va anar a «fer les Amèriques» per necessitat, perquè aquí no hi veia futur. A Cuba, Biada veu com es construeix —entre l'Havana i Güines— una infraestructura anomenada ferrocarril, que no havia vist mai abans. Perquè, encara que ell no en fos conscient, aleshores ja s'ha descobert que el vapor no tan sols es pot utilitzar per fabricar coses sinó també per transportar-les. I no només això: el nou invent de la locomotora permet portar mercaderies d'aquí cap allà, sí, però també persones. I Biada hi veu una gran oportunitat i decideix que vol introduir el tren al seu país, o per ser més precisos, a la seva ciutat. I ho fa amb els coneixements adquirits a les Antilles, però amb ajuda de capital anglès. El 1848 s'inaugurava la primera línia de ferrocarril a la península Ibèrica, entre Barcelona i Mataró. La parada a la capital del Maresme era al carrer de Sant Agustí. Just a pocs metres d'on, uns quants anys abans, s'havia ubicat la primera fàbrica tèxtil de la ciutat, la Gordils i Dalmau, que feia fils i que, amb un nom o altre, va durar fins al 1970, quan va tancar.

També és de Mataró en Joaquín León. El dia que el vaig anar a veure em va explicar la seva història: «Jo era encarregat de producció en una empresa tèxtil d'aquí, del Maresme, però van decidir enviar la producció a la Xina i jo no hi volia anar. Em vaig haver de reinventar amb cinquanta-un anys». En Joaquín no només era responsable de fabricació, també participava en proves atlètiques de mitjana distància, i «com a corredor no trobava roba prou adequada, res m'anava bé». Va pensar que allò no només li devia passar a ell. Aquí va identificar un nínxol. Va associar la seva experiència professional i la seva afició per fundar Hoko, una empresa revolucionària de roba per córrer. Un projecte basat en la unió de dues altres coses. Va lligar les màquines que serveixen per poder teixir la roba interior sense costures molestes, que coneixia bé de la seva feina anterior, i un fil de polipropilè que dona més fortalesa i sostenibilitat. Tot per fer peces més resistents per a corredors. Van començar en tallers gairebé domèstics per fabricar-les i «un cotxe molt petit, un expositor i una carpa» per vendre-les en totes les curses del país. Avui produeixen en un edifici de 2.300 metres quadrats i exporten a tot el món. No són una anècdota. Fins al punt que les grans multinacionals els segueixen molt atentament. Venen sobretot en línia, però també tenen quatre botigues presencials. Allà, enmig de la de Mataró, em deia: «Mira, aquella frase és meva», i m'ensenyava unes lletres negres sobre la paret. Mentre hi hagi un camí hi haurà algú per recorre'l, diu l'escrit.

La febrada del running (jo també me'n confesso seguidor moderat) ha fet que cada vegada hi hagi més demanda de roba esportiva tècnica. Si prenem com a referència el que ha passat els últims anys, sembla una tendència imparabile. Les marques de roba en general amb més quota de mercat el

2020 eren Nike i Adidas, totes dues lligades a l'oferta esportiva. Entre elles, concentren un 5,9 % de les vendes mundials de roba i calçat, per davant d'Inditex i el grup Fast Retailing (Uniqlo), que venen després. I no va ser fruit únicament del confinament, que ens permetia anar tot el dia amb xandall. La inclinació per la roba esportiva té a veure amb els hàbits, amb la moda i fins i tot amb l'estil de vida saludable i acolorit que volem projectar quan ens fem fotos per penjar a l'Instagram. Una cosa similar a la que va detectar en León i, en el fons, abans els Bonaplata, Biada i tota la burgesia tèxtil que va impulsar la industrialització del país. De fet, amb les teles que feien, estampades amb agradables dibuixos d'estil asiàtic, lleugeres i vaporoses, passava com avui amb les dessuadores, transmetien modernitat. Si les xarxes socials ja haguessin existit al XVIII, a les fotos hi veuríem competicions per veure qui anava vestit amb la millor indiana.

Uns fabricaven les indians i d'altres, és clar, les venien. Uns d'aquests segons eren els Girona, una família d'origen pagès que, precisament, venien de Reus i que després es desplacen a Tàrraga, on munten una botiga de robes i des d'on creen un imperi que els portarà a Barcelona i a ser el principal fons d'inversió del país a mitjan segle XIX. Són una espècie d'Amancio Ortega, però de fa tres segles. La seva importància ve del fet que acumulen tant capital que es dediquen a finançar negocis industrials, a pagar infraestructures (com la línia de tren de Barcelona a Saragossa o el canal d'Urgell) i a subvencionar iniciatives culturals o educatives (com la Junta de Comerç). I, és clar, com que gairebé tot hi va a parar, també es relacionen amb el vi. En aquest cas, van adquirir una finca desamortitzada a Panelles, que van convertir en una colònia agrícola. Al centre, presidint tot el paisatge extremament planer, hi van construir el Castell del Remei, un

recinte fet a imatge dels grans *châteaux* de Bordeus. La família Girona pràcticament ha desaparegut, però al Castell del Remei encara s'hi fa un dels millors vins de Costers del Segre, tot i que ara és la família Cusiné qui els elabora. «Van ser, probablement, els burgesos més importants», em deia, des del castell mateix, la Lluïsa Pla, biògrafa dels Girona.

De primer, la burgesia s'enriqueix amb negocis manufacturats, però després, amb l'acumulació de capital, amplia el radi d'acció a altres sectors. I el cas és que no només exerceix les seves capacitats econòmiques sinó que eixampla el seu poder a les esferes socials i polítiques, de manera que es converteix en el factòtum de la societat moderna. Del Liceu a Foment del Treball, van creant institucions que ens equiparen als països més desenvolupats del nostre entorn. Són famílies que acumulen molt de pes i constitueixen conglomerats empresarials tan potents com els seus equivalents britànics, francesos o alemanys. Sovint diem que la nostra és una economia de petites i mitjanes empreses i, sens dubte, és així, les xifres ho confirmen. Tanmateix, en algun moment, hem tingut la mateixa estructura empresarial incipient, però poderosa, que han tingut economies on aquestes empreses de base familiar han evolucionat cap a grans grups multinacionals, com per exemple a Alemanya o França. Cosa que, aquí, no ha passat tant.

En tot cas, en la mesura que es consolida la industrialització i la burgesia com a nova classe social, també apareix la classe obrera, que serà l'encarregada d'aportar la mà d'obra necessària per fer funcionar aquestes fàbriques. L'antic règim queda absolutament superat i es comencen a viure les tensions pròpies dels sistemes moderns. I arriba el 1936, la Guerra Civil i la dictadura feixista. El conflicte bèl·lic mateix i l'etapa d'autarquia són aniquilants. La guerra i el tanca-

ment són definitius durant, almenys, dues dècades. No participem de la veritable palanca de recuperació que són els fons del Pla Marshall, que permeten als països que havien intervingut en la Segona Guerra Mundial refer-se abans que Catalunya. Són els anys de construcció del mercat europeu, de posar les bases del que després serà la unió política amb la CECA. I l'estat espanyol no forma part d'aquesta dinàmica. Nosaltres no podem participar com a actor principal de la globalització, de la Gran Acceleració. Mentrestant, a escala europea, les empreses que, malgrat els períodes de conflicte, s'havien anat consolidant amb els recursos públics i els anys d'estabilitat poden créixer de manera exponencial.

La Gran Acceleració

Del Born (gairebé literalment) al món. En general, durant els dos-cents anys posteriors al 1750 es va consolidant el creixement als països occidentals. Són els dos segles en què es conforma el capitalisme sostingut per l'ús intensiu dels recursos naturals. Primer el carbó i després el petroli i l'electricitat. L'energia és clau, i ho és tant que explica els models productius, els moviments demogràfics i fins i tot els canvis polítics i culturals de l'època. L'ús de vapor generava la necessitat de concentrar tota la producció de les fàbriques en un espai més o menys reduït. Els treballadors havien de situar-se prop de la font d'energia. Tanmateix, després, l'electricitat va permetre la descentralització interna, i d'aquí, l'expansió, que es completa amb els motors de combustió. De la primera a la segona revolució industrial.

El model creix a velocitat de creuer, lent però imparabile. I llavors arriba el 1950 i saltam unes quantes pantalles de cop.